

ADORJÁNI PANNA

## PONT OLYAN KÖNYV A NEM PONT OLYAN CSAJOKRÓL

**Lena Dunham: *Nem olyan csaj. Egy fiatal nő útmutatója az élethez***

■ Háromféle ember létezik. Az egyik nézi az HBO *Csajok* sorozatát, és valószínűleg olvasta vagy el szeretné olvasni a *Nem olyan csaj* című könyvet. A másiknak fogalma sincs, hogy az előző mondat miről szól, és akkor is csak halványan kapiskál, amikor elhangzik a szerző, Lena Dunham neve. A harmadik tud a dologról, de nem érdekli. Bárhova is sorolja magát az ember, az bizonyos, hogy nemcsak a popkultúrát és a médiát illetően, de a nőtörténetek és feminizmusok szemszögéből is kikerülhetetlen az a Lena Dunham, aki egy személyben kitalálója, rendezője, írója és szereplője a fentebb említett tévésorozatoknak, és akinek a *Not That Kind of Girl* című memoárja most már magyarul is olvasható (fordította: Tamás-Balha M. Etelka).

A *Nem olyan csaj* egy New York-i művészcsalád kényszerbeteg, szorongó és kissé bolondos lányáról szól, aki ugyan meglehetősen gondtalan életet él, de aki számára a felnőtté válás és önbizalomra találás pontosan a privilegizált helyzetéből adódóan és a szülők foglalkozása miatt válik problematikusává. A könyv témákra bontva tárgyalja a lány életének különböző aspektusait. Az első két és egyben leghosszabb rész a *Szex és szerelem* és a *Test*, amelyeket a rövidebb *Barátság*, *Munka* és *A teljes kép* fejezetek követnek. Az egyes fejezeteken belül rövidebb-hosszabb írásokban elevekedik meg Lena gyermek- és kamaszkora, az egyes szövegeket pedig a témán túl asszociációk, helyszínek és személyek kötik össze. Vannak olyan történetek, amelyek több oldalon keresztül futnak, és amelyekben a szerző hosszasan ír le valamely történetet vagy problémát, máshol viszont mintha anekdotákat vagy frappáns sztorizációkat olvasnánk. Mindkettő eseté-

ben hangsúlyosan jelen van az olvasó, mintha Lena egyenesen nekünk mesélne. A beszélt nyelvi jelleg, a Facebookra vagy Twitterre jellemző lazaság, a gyakori szlenghasználat könnyeddé és olvasmányossá teszi a szöveget.

Dunhamnál viszont ez nemcsak stílus, hanem körülmény is: a *Nem olyan csaj* ugyanis bizonyos értelemben „útmutató az élethez”, vagyis tulajdonképpen az életvezetési tanácsokat osztogató könyvek kategóriájába sorolható, bár a szerző a bevezetőben ódzkodik magát bármilyen módon is szakértőnek nevezni az életben, ehelyett a következőt írja: „Előre szégyellem, hogy azt merem gondolni, bármiben is segíthetek, de előre örülök annak, ha meggátolhatom, hogy kipróbálj egy nagyon drága léböjt-kúrát, vagy hogy hibásnak érezd magad, ha az illető, akivel randizol, visszazokik, mert frusztrálja, hogy ennyire tisztán látod a földi küldetésedet. [...] [O]lyan lány vagyok, akit nagyon érdekel, milyen, ha »mindened meglehet«. Épp ezért a következő oldalakon reményekkel telve tudósítalak majd arról, hogy áll a fronton a harc.” Két dolog miatt is problematikus a könyv felvezetője. Egyrészt Dunham engedelmesen besorolja magát a tanácsosztogatók kényelmes és kissé tudálékos csapatába, és ezzel arra kényszeríti, hogy ebben a műfaji kulcsban olvassam a soron következőket. Másrészt előre jelzi a műfajhoz kapcsolódó *lightos* hangulatot, és ezzel ellehetetleníti a valóságos elmélyedést a felvetett – többnyire igencsak komoly és izgalmas – problémákat illetően. A bevezetőben foglaltaktól csak eltekinteni tudok, amikor Lena Dunham könyvét inkább memoárként, mint életvezetési útmutatóként olvasom: a tanító, tanácsadó, bölcselkedő szándékot

félretéve sokkal érdekfeszítőbb úgy kézbe venni ezt a könyvet, mint a jelen generáció (csajainak vagy nőinek) egyik legmeghatározóbb alakjának pimasz laszassággal és ironiával megírt vallomását.

A humoros és/vagy ironikus beszédstílus egyébként is kétélű Dunham könyvében. Egyfelől segíti a tárgyalt témákhoz való veszélymentes közelítést, hiszen gyakran esik szó tabukról. Dunham végigveszi a felnöves, kamaszodás és felnőtte válás szinte mindenik részletét, hogy a saját – rendszerint nevelés, arcpírító vagy kínos – élményein keresztül utat engedjen ezekhez. Ilyen mulatságos történet például az, ahogy a nyári táborból aggódó levelet küld haza a tizenéves Lena az édesapjának, miszerint az egyik táborbeli lánytól elkapta az izzadságszagot, és azon gondolkodik, hogy hogyan tudná neki elmondani ezt anélkül, hogy megsértse. Könnyed felhangot kap a kényszeres nassolás és a saját testsúllyal való ellentmondásos viszony, ahogyan a különféle diétázási kísérletek is. A kényszerbetegséggel és szorongással kapcsolatos történetek is rendszerint viccesek, főleg akkor, amikor Dunham a terapeutáival való viszonyáról ír. Másfelől a poénokra kihegyezett történetek és a sztorizgatós hangnem miatt soha nem adódik alkalom arra, hogy igazán elmélyüljünk egy-egy részletben: a gyermek Lena alvászavara, az életét kicsi gyermekkor óta végigkövető haláltudat (vagy -félelem), a tinédzseréveket meghatározó kényszerbetegség és szorongás, a nemi erőszak, a szexhez fűződő ellentmondásos viszony, a testkép stb. összetett és elbizonytalanítóan bonyolult témái mind-mind megjelennek, majd eltűnnek a könyv szövetében. A megírt Lena-történet tulajdonképpen korunk legtipikusabb és legegésőbb bajait tartalmazza, amely bajokra háromszáz-egynéhány oldalon igyekszik választ adni, de legalábbis reflektálni. A feladat komplexitása nemcsak hogy meghaladja a könyv terjedelmi kapacitását, de ebben a műfajban – minő ironia! – egyszerűsített megvalósíthatatlannak bizonyul. Az életvezetési tanácsadásba pont olyan leegyszerűsítő következtetések férnek be, amilyenek néhol Dunhamnál is megjelennek (szerencsére nem minden fejezet zárul ilyen didaktikusan), és amelyek ugyan felszabadítóan hathatnak az olvasóra, de sokat aztán nem érnek. A történetek megosztása felett érzett általános örömrészt leszámítva üres maradok, amikor a könyvet letezem. Örven-

detes az, ahogy Dunham ajtóstul ront rá a tabukra, és teszi beszéd tárgyává azokat a félelmeket és szorongásokat, amelyek alapjaiban meghatározzák a nők/fiatalok/mai generációk életét. A rárontás után azonban nem sok marad. Hiányzik a részletezés, az elmélyülés, a gondolatok cizellálása. Hiányzik az, hogy tétje legyen Dunham testi-lelki szövegbeli lemeztelenedésének. Dunham mindvégig túl van már azokon a dolgokon, amikről ír, akkor is, amikor éppen arról ír, hogy ezeket ő a jelenben is valóságosan megéli: a beszédmód elidegenedést, távolítást eredményez, a hang soha nem remeg meg, az elkomorodás is csupán úgy hat, mint amikor egy társasági beszélgetésben hirtelen valami túl komoly dolog hangzik el, és egy pillanatra megtorpanunk, nem tudunk, mit kezdeni a hallottakkal, majd valaki elkezd valami másról beszélni, és mindannyian fellelegzünk.

Talán nem véletlen, hogy Lena Dunham egyébként sorozatot csinál. Ez a műfaj ugyanis egyrészt megengedi azt a csevegő hangnemet, ami a mindennapi életünkre általában jellemző, és ami a felszínen talán már-már semmitmondónak tűnhet, de az idő elteltével és kontextusba helyezve bonyolult értekezéssé válhat a létezés apró-cseprő, de mégis meghatározó aspektusairól. Másrészt pontosan az időbeni bőség miatt lehetséges az elkalandozás, visszatérés, megállás és hosszabb pepecselés a témákat illetően. A *Csajok* esetében pontosan ez a vonzó, ahogy egyik-másik (egyenként félórás) epizód felvállaltan egyfelé figyel, gyakran egyetlen szereplőt követ végig. Ez a szűk perspektíva ugyanakkor a sorozat leggyakoribb kritikájaként is értelmezhető: rendszerint vádként fogalmazódik meg a diverzitás hiánya és a köldöknézetezés. Kérdéses eszerint, hogy mennyire lehet érvényes az a történet, amelyben egy családi és szociális helyzetét illetően jól szituált, liberális neveltetésben részesült és némiképp elkényeztetett New York-i fehér heteroszexuális csaj nyafog megállíthatatlanul a felnőtté válás és önmagára találás nehézségeiről. Ugyanígy feltevédik az a kérdés is, hogy mennyire élhető át az útmutatás kontextusában ugyanennek a csajnak a tulajdonképpen rendkívül egyedi élményanyaga?

Egy másik szemszögből viszont a következők adnak egy másféle elbizonytalanodásra okot: mikor teszünk fel hasonló kérdéseket bármilyen típusú irodalmi vagy tényirodalmi témákat illetően, ha azok